

БРИКОЛАЖ В ОСВІТІ: ЩО? КОЛИ? ЯК?

Питання освіти в Україні сьогодні є як ніколи актуальним, адже освіта – дзеркало майбутнього країни. В наш час, час динамічного розвитку суспільства, освіта стала найважливішим видом людської діяльності. Саме освіта є сьогодні головним чинником прогресивного розвитку виробництва, інформатики, економіки, культури та інших видів життєдіяльності.

Освіта сьогодні – це, перш за все, простір творчих, конкурентоспроможних особистостей, які зуміли створити себе та власне мислення в такий спосіб, який в подальшому постає платформою успіху та процвітання в умовах нових викликів вічної сучасності. Ці "виклики" спонукають всіх учасників освітнього процесу до нових ідей, пошуків, відкриттів.

Кілька років тому освітні експерти Великої Британії (Open University – британський університет відкритої освіти, заснований указом її величності королеви Великої Британії у 1969 році) спрогнозували, що вирішальний вплив на освіту у всьому світі матимуть десять новітніх методик (перевернуте навчання, BYOD, сторітелінг, мета навчання, динамічне оцінювання...тощо).

Однією з найцікавіших серед них у британському Відкритому університеті назвали БРИКОЛАЖ.

Що ж це таке та як застосовувати в освітньому процесі?

В похідному значенні бриколаж веде своє коріння від французького *bricoler*, яке вживалося щодо гри в м'яча, до більярду або до полювання та їзди верхи. В коментарях щодо зазначених практик люди звертались до цього дієслова, аби наголосити на несподіваному русі, наприклад, м'яча, що відскочив, або коня, який зійшов з прямої лінії, щоб обійти перешкоду.

До наукової термінології слово «бриколаж» було введено Клодом Леві-Стросом у книзі «Неприборкана думка» (*La Pensée sauvage*, 1962). Леві-Строс запропонував перенести термін з ігор, де він позначав певний не зумовлений логікою та не очікуваний рух, до антропології, де бриколаж став важливою характеристикою первісного мислення.

Бриколера - людину, що користується в практиці методом бриколажу, Леві-Строс відрізняв від людини сучасної цивілізації – інженера.

Клод Леві-Строс писав, що бриколера є тим, хто творить самостійно, використовуючи підручні засоби на відміну від засобів, якими користується спеціаліст, професіонал. Бриколера здатен виконати величезну кількість завдань, жодне з яких він не поставить в залежність від пошуку правильної

інформації, ідей, конкретної сировини, інструментів... Світ його інструментарію надзвичайно простий: правилом гри з реальністю є просто «зручно вмотитися з тим, що є». Результат вражаючий: оновлення, збагачення з того, що в наявності, навіть серед залишків "непотрібного та нецікавого".

Бриколаж – це створення нових сенсів, перетворення значень вже існуючих об'єктів, символів в неочікувано нові. Це нестандартні переробки, це порушення всіх канонів і правил. Це стихія.

Бриколаж (від фр. Bricolage) дослівно перекладається як «саморобне», «hand made»: створення чогось принципово нового з підручних матеріалів, які зазвичай мають інше спрямування, тобто нове зі старого.

Основа технології - повторне використання об'єктів (брати те, що під рукою, і використовувати в іншій якості).

Бриколаж успішно застосовується у багатьох сферах діяльності людини: мистецтво, ландшафтний дизайн, кулінарія, освіта тощо.

Поняття бриколажу в мистецтві охоплює різноманітні прояви формування творів: це новації в образотворчому мистецтві, літературі, театрі, музиці, рукоділлі. До бриколажу також зараховуються такі види ручної роботи як: в'язання, вишивання, плетіння, різьблення, карбування, художнє лиття, ковальство тощо.

Бриколажем може бути нова річ, конструкція, іграшка, ідея, техніка творчості.

Бриколажем є кулінарна справа, оскільки з кількох різних продуктів створюються оригінальні страви.

Бриколаж в освіті – це використання будь-яких предметів, крім того, що створено спеціально з метою навчання (посібники, підручники, інше навчальне обладнання).

Такий підхід розвиває дивергентне мислення (мислення, пов'язане з вирішенням завдань, що мають багато нестандартних оригінальних рішень), коли один і той самий предмет можна використовувати зовсім по-іншому.

Є ще один цікавий ефект: підручні матеріали - не очікувані на занятті предмети. Це підвищує цікавість вихованців до теми та розвиває в них нестандартне мислення. Перш за все, пошук варіантів застосування предметів не за призначенням - сама по собі гарна вправа на креативність. До того ж, «дивний об'єкт» змушує по-новому глянути на звичні речі.

Подейкують, що письменники, якщо відчують творчу кризу, намагаються прив'язати до теми твору перший-ліпший побутовий предмет. І це справді приносить нові ідеї.

Тож, не дивно, що звичне навчальне обладнання значно менше розбурхує уяву дитини, ніж реальний предмет «з іншої території».

Як ми вже повідомляли: філософію бриколажу протиставляють філософії «планувальника» – роботи без елементів імпровізації. Якщо щось йде не так, «планувальник» намагається повернутися до свого плану та знищувати перешкоди. Бриколер, навпаки, шукатиме користь у новому.

Експерти вважають прикладом бриколажу... старий австралійський мультфільм «80 днів довкола світу». Головний герой на початку кожної серії брав із собою в мандри на перший погляд непотрібні та ніяк не пов'язані між собою побутові речі. Наприклад, під час подорожі до Єгипту він захопив свічку, килим, дротики, присоску і тесак. Коли герої залишилися без засобів пересування, зробити пліт допоміг тесак. Решта предметів дали змогу пройти випробування: за допомогою присоски вони акуратно вийняли дзеркало, за яким був вихід у дзеркальній залі; закріплений дротиками килим дав змогу піднятися по системі валиків, що оберталися, а полум'я свічки показало, за якими дверима починається вулиця.

Принцип несподіваного застосування предметів привертав до цього мультфільму увагу багатьох поколінь юних глядачів з різних країн.

Найпопулярнішим в освіті сьогодні є, так би мовити, бриколаж 2.0 – найсучасніша версія застосування цієї технології. Мова тут йде не про предмети, а про інформаційні продукти: дітей навчають критично аналізувати та переробляти тексти, презентації, реферати, GIF-анімації, ілюстрації, фотографії, інфографіку, відеоролики.

Бриколаж як освітній тренд забезпечує новий спосіб навчання, що відкриває величезний простір для креативу (креативний – інноваційний, творчий, корисний, зручний, прогресивний і такий, що сприяє розвитку, фактично творить майбутнє).

Майбутнє позашкільної освіти (як і освіти загалом), безперечно, за креативним педагогом, а відтак – і його вихованцями.

Отже, колеги-педагоги, та всі творчі особистості, пропоную вам ряд практичних вправ, які допоможуть краще розібратися з методикою бриколажу та успішно застосовувати її на заняттях:

🏠 Запишіть 10 нестандартних (не за призначенням) застосувань для кожного з цих предметів:

- ✓ канцелярська скріпка;
- ✓ пензлик для малювання;
- ✓ виделка;
- ✓ бантик;
- ✓ парасолька;
- ✓ соломинка для коктейлю;
- ✓ пластикова пляшка;
- ✓ колесо;
- ✓ подушка;
- ✓ рукавиця.

🏠 Прочитайте уважно ці 10 слів:

- ✓ дерево;
- ✓ кіт;
- ✓ сонце;
- ✓ мед;

- ✓ ключ;
- ✓ ракетка;
- ✓ лампа;
- ✓ вікно;
- ✓ машина;
- ✓ свічка.

Оберіть з них три, які вам найбільше до вподоби.

Увага, завдання: придумайте рекламу гуртка, використовуючи обрані три слова і метод бриколажу (слова вже змінювати не можна).

До прикладу: Дорогі діти! Гурток театрального мистецтва запрошує вас на навчання! З нами ви матимете чудову нагоду подорожувати МАШИНОЮ часу, на якій побуваєте в різних епохах, в різних століттях; познайомитесь з цікавими історичними та сучасними особистостями.

З нами ви зможете відчинити ВІКНО у нове і незвідане.

Займаючись в нашому гуртку, ви завжди триматимете РАКЕТКУ першості!

Ваш варіант!

🏠 Як можна використати вказані нижче предмети (продукти, речі) на заняттях гуртків художньо-естетичного напрямку, використовуючи техніку бриколажу.

Один варіант відповіді – обов'язково, два і більше – вітаються.

Отже:

- ✓ мелена кава;
- ✓ зубна щітка;
- ✓ люстерко;
- ✓ відро;
- ✓ санчата;
- ✓ м'яч;
- ✓ рулон шпалер (малюнок довільний);
- ✓ рамка для картини;
- ✓ окуляри;
- ✓ віник;
- ✓ навушники;
- ✓ CD-диск;
- ✓ ложка;
- ✓ капелюх;
- ✓ повітряна кулька;
- ✓ фонарик.

Ви можете самостійно продовжити цей список та додати до своїх занять порцію креативу.

Наступну вправу також обов'язково опрацюйте самі, перш ніж запропонувати своїм вихованцям.

🏠 Робота з «несуцільними» текстами, яка починається з дослідження отриманих зразків:

- ✓ дітям пропонуються квитки на різні заходи (вистави, концерти), етикетки, інструкції з використання побутових приладів тощо;
- ✓ у квитках на екскурсії, вистави, концерти чимало корисної та важливої інформації пропонується дрібним шрифтом, а дата, вартість і місце події надруковані збоку чи на зворотному боці;
- ✓ вихованці привчаються здійснювати комплексний пошук, і після дослідження зразка вже без нього заповнюють таблиці: що дозволено і заборонено під час конкретної екскурсії, конкурсу, концерту; в експлуатації того чи іншого приладу (нового гаджету, до прикладу).

📦 Ще одна ефективна вправа: після аналізу квитків та інструкцій заповнювати тести щодо цієї інформації з кількома варіантами відповідей. За допомогою такої роботи прищеплюються навички аналізу та синтезу, вдумливе ознайомлення з поданим матеріалом, інтерпретацію неадаптованих текстів, критичне сприйняття суперечливої інформації.

📦 Для вихованців старшого шкільного віку пропонуємо аналіз анонсів фільмів (художніх, документальних: про видатних митців, всесвітньо відомих творчих особистостей) та рецензій на них.

- ✓ Тут важливо не просто знайти інформацію, а побачити об'єктивні дані (щодо сюжету, автора, акторів) серед суб'єктивних емоційних відгуків.
- ✓ Дайте завдання вихованцям підготувати есе, у якому викласти власну думку щодо тематики фільму, очікування від нього. Що оригінальніші думки, що менше впливу чужих рецензій та запозичень з них, тим якісніше виконано завдання.

Усі ці різноманітні форми роботи мають спільне: пошук інформації та презентація її в новій формі. Це один із варіантів інформаційного бриколажу.

📦 Ще один спосіб інформаційної бриколажної роботи – створити нове зі старих інформаційних продуктів.

Це нагадує калейдоскоп: вихованці вчаться використовувати, переробляти під свої потреби зображення та GIF-анімації, компонувати нарізку з готового відео з елементами осучаснення.

Улюбленим, зазвичай, є створення власних анімованих та інтерактивних історій, фільмів, презентацій, ігор, сюжетів.

📦 Візуальні матеріали теж можуть стати гарним поштовхом для творчості, для нового сучасного подання інформації:

- ✓ запропонуйте вихованцям ознайомитись, до прикладу, з друкованим виданням, яке містить лише фотографії різних театрів світу (різних епох, країн);
- ✓ проаналізувати та за деталями визначити епоху або країну щодо кожної фотографії;
- ✓ на завершення – "показати" всі театри одразу, зробити їх "помітними": розмістити на інтерактивній дошці, створити інтерактивний плакат за допомогою спеціальних сервісів, зняти відео тощо;

- ✓ можна навіть створити з таких фото театр "поза часом", де зібрати архітектурні особливості, акторів різних епох, реквізит, ба, навіть, репертуар, і відзначити відмінності.

Усе це буде сучасним бриколажним продуктом. За такого підходу і педагог, і вихованці мають величезний простір для творчості.

Бажаємо всім успіху в опануванні цього чудового методу!

Ваші творчі "бриколажні" ідеї можете залишати у коментарях на сторінці блогу <https://junteatr.blogspot.com/2020/04/ii.html>. Адже нам надзвичайно цікаво все, що роблять наші друзі!

Використані джерела:

1. Гордон Драйден, Жаннет Вос. Революція в навчанні. Пер. з англ. М.Олійник.– Львів: Літопис, 2005
2. <https://www.psyh.kiev.ua>https://www.psyh.kiev.ua/Дивергентне_мислення
3. <https://womo.ua/10-pedagogicheskikh-printsipov/>
4. <https://www.slideshare.net/mobile/artmserbinov/ss-73241399>
5. <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Бріколаж>
6. <https://www.google.com/amp/s/osvitoria.media/experience/yak-rozvyvaty-kreatyvnist-za-dopomogoyu-prostyh-pidruchnyh-materialiv/amp/>

**Матеріали підготувала
Оксана Дирда**